

Süleyman Demirel Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Y.2007, C.12, S.3 s.343-366.

KAPİTALİST SİSTEMİN SÜRÜKLEYİCİ AKTÖRLERİ: EKONOMİK TEORİDE GİRİŞİMCİLER

DRIWING ACTORS OF CAPITALIST SYSTEM: ENTREPRENEURS IN ECONOMIC THEORY

Arş.Gör.Gökhan ÖZKUL*

ÖZET

Günümüz dünyasında ekonomik gelişmede rol oynayan en önemli aktörlerden biri girişimcilerdir. Ekonomik perspektifte girişimciliğin bu artan önemi, ekonomik teoride girişimcinin karakteristiklerinin ve rolünün ne olduğu ile ilgili bazı soruları beraberinde getirmektedir. Bu çalışmada iktisadi düşünce tarihinde girişimcinin karakteristikleri ve rolünün ne olduğu ile ilgili bu soruların cevapları irdelenecektir.

ABSTRACT

In today's world, one of the most important actors which play a crucial role in economic development are entrepreneurs. Growing importance of entrepreneurship bring into question what are the characteristics and the role of entrepreneur in economic perspective. In this study, the answers of the questions concerned with the characteristics and the role of entrepreneur in history of economic thought will be mentioned.

Girişimcilik, Girişimcilerin Rolü, İktisat Tarihinde Girişimci
Entrepreneurship, Roles of the Entrepreneurs, The Entrepreneur in Economic
History

1. GİRİŞ

Fransızca “entrepreneur” kelimesinden gelen girişimci terimi 12. yüzyıldan beri Fransız dilinin bir parçası olmasına rağmen, Avrupa ekonomisinde girişimciliğe ve inovasyona engel olan feodal sistemin içerisinde uzun yıllar kilitli kalmıştır. Fakat durum ortaçağ süresince, özellikle de Avrupa ekonomisinin itici gücü durumundaki ülkeler olan İtalya, Fransa ve Güney Almanya’da giderek değişmiştir. Kentleşmenin artması girişimcilik için bir zemin yaratmış ve özellikle hammadde arz eden ve bitmiş malları pazarlayan tüccar sınıfı arasında girişimciliği geliştirmiştir. 18.

* Süleyman Demirel Üniversitesi, İİBF, İktisat Bölümü, Öğretim Elemanı,
gozkul@iibf.sdu.edu.tr

yüzyıla kadar feodalizm ortadan kaybolmuş, yasal ve kurumsal durum giderek girişimciliğin ve inovasyonun lehine değişmiştir.¹

Sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçişle birlikte girişimcilik daha büyük bir önem kazanmıştır. Günümüz bilgi çağında insanın emeğinin üretim üzerindeki ağırlığı azalırken, bilgiye dayalı emeğin üretim üzerindeki ağırlığı artmaya başlamıştır. Bu noktada girişimciliğin önemi, yenilik, yaratıcılık ve yönetim faaliyetlerinin tamamlayıcısı olarak ortaya çıkmıştır. Ayrıca sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçişle birlikte, üretim, ulaşım, yönetim gibi alanlarda meydana gelen önemli gelişmeler ve küresel ekonominin hız kazanması girişimciliğin önemini daha da artırmıştır.

Girişimci, ekonomik gelişmede oldukça önemli bir aktör durumuna gelmesine rağmen; girişimcilik teorisi hala modern ekonominin en zayıf halkalarından biridir. Bu konu hakkında literatürde bir yoğunluk ve çeşitlilik olmasına rağmen; girişimcilik, iktisatçılar tarafından henüz tam olarak anlaşılmadığı bir çok kere vurgulanan bir fenomen olarak kalmaya devam etmektedir.²

Girişimcilikle ilgili ekonomik yaklaşımlar, genellikle ekonomik gerçeklik için açıklayıcı bir değişken olarak girişimcilik düşüncesi ve girişimcinin rolü üzerinde durmaktadır. Bu anlamda çalışmada ekonomik perspektifte girişimciliği anlayabilmek için bu kavramın tarihsel gelişimi incelenecektir.

Tablo 1: Ekonomik Teori Tarihinde Girişimcinin Rolü

1	Girişimci belirsizlikle ilgili riski üstlenen kişidir (Cantillon, Thünen, Mill, Hawley, Knight, Mises, Cole, Shakle).
2	Girişimci finansal sermayeyi arz eden kişidir (Smith, Turgot, Böhm-Bawerk, Pigou, Mises).
3	Girişimci bir yenilikçidir (Baudeau, Bentham, Thünen, Schmoller, Sombart, Weber, Schumpeter).
4	Girişimci bir karar vericidir (Cantillon, Menger, Marshall, Wieser, Amasa Walker, Francis Walker, Keynes, Mises, Shakle, Cole, Schultz)
5	Girişimci endüstriyel bir liderdir (Say, Sain-Simon, Amasa Walker, Francis Walker, Marshall, Wieser, Sombart, Weber, Schumpeter).
6	Girişimci bir yöneticidir (Say, Mill, Marshall, Menger)
7	Girişimci ekonomik kaynakların bir düzenleyicisi ve koordinatörüdür (Say, Walras, Wieser, Schmoller, Weber, CLARK, Davenport, Schumpeter, Coase).
8	Girişimci bir girişimin sahibidir (Quesnay, Wieser, Pigou, Hawley).
9	Girişimci üretim faktörlerinin bir işverenidir (Amasa Walker, Francis Walker, Wieser, Keynes).
10	Girişimci bir müteahhittir (Bentham).
11	Girişimci bir arbitrajcıdır (Cantillon, Walras, Kirzner).
12	Girişimci alternatif kullanımlar arasında kaynakların bir tahsisçisidir (Cantillon, Kirzner, Schultz).

Kaynak: RIPSAS Sven, "Towards An Interdisciplinary Theory Of Entrepreneurship", **Small Business Economics** 10, Kluwer Academic Publishers, 1998, s: 106.

¹ LANDSTRÖM Hans, **Pioneers In Entrepreneurship And Small Business Research**, Springer Science, 2005, s:27-28.

² MONTANYE James A., "Entrepreneurship", **The Independent Review**, Vol: 10, N: 4, 2006, s: 549.

2. FİZYOKRAT DÜŞÜNCEDE GİRİŞİMCİLİK

Birçok iktisadi düşünce tarihçisi modern ekonomik teorinin doğuşunu, Fransa’da Fizyokratlar adında düşünürler grubunun ortaya çıktığı 18. yüzyılın başlarına dayandırmaktadır. Bu düşünürlerin arasında en ünlülerinden biri, 1755 yılında basılan “*Essai sur la nature du commerce en general*” çalışmasıyla ekonomik analizde girişimci kavramını ilk kez ortaya koyan Richard Cantillon’dur.³

Fransa’da yaşayan İrlanda asıllı bir ekonomist olan Richard Cantillon, iktisat teorisinde girişimcinin kritik rolünü farkına varan ilk kişidir. Cantillon’un eseri, girişimcilik tarihinde bir dönüm noktasıdır. Çünkü girişimciyi ekonomik sisteme merkezi bir şahsiyet olarak yerleştirmiştir.⁴

Cantillon ekonomideki aktörleri üç grupta sınıflandırmıştır: i. Toprak sahipleri, ii. Girişimciler, iii. İşçiler. “*Essai sur la nature du commerce en general*” adlı eserinde ekonomide, i. ve iii. grup oldukça pasif olarak karakterize edilirken, girişimciler merkezi bir rol oynamaktadır.⁵ Cantillon 18. yüzyıl Avrupa’sında oluşmaya başlayan piyasa ekonomisini tanımlarken, girişimciyi toprak sahipleri ile işçiler arasındaki arabulucu olarak ifade etmiştir.⁶ Bir başka deyişle girişimciler, tüketiciler ile üreticiler arasındaki bağın kurulmasında bir koordinatörlük rolü oynamaktadırlar.⁷ Cantillon’a göre, “Çiftçi; girişimciden elde edeceği kar üzerinden toprak sahibine, çiftliği veya arsası için, herhangi bir teminat vermeksizin belirli bir miktarda para ödeme sözü veren bir girişimcidir”.⁸

Cantillon’a göre girişimci belirli bir fiyattan alım yapıp, belirsiz bir fiyattan satış yapan arbitrajcıdır. Bu nedenle de gelir sahibinden farklıdır.⁹ Böylelikle Cantillon, geleceğin bugünden tam olarak bilinmeyişi nedeniyle geliri risk içeren aktörü inceleyerek, girişimciliğin risk alma ve risk üstlenme vasfını öne çıkarmıştır.¹⁰

Cantillon, Fizyokrat düşüncede en önde gelen iktisatçılardan birisi olmasına rağmen, ekonomik paradigmayı iyi bir şekilde organize eden bu düşünce grubunun lideri değildir. Bu anlamda Fizyokrat düşünce denilince ilk akla gelen kişi bir tıp doktoru olan François Quesnay’dır.¹¹

³ FORMAINI Robert L., “The Engine Of Capitalist Process: Entrepreneurs in Economic Theory”, **Economic and Financial Review**, Fourth Quarter 2001, s: 3.

⁴ HEBERT Robert F. ve Albert N. LINK, “The Entrepreneur As Innovator”, **Journal of Technology Transfer**, Springer Science, 2006, s: 589.

⁵ GRABEL Thomas, Andreas PYKA ve Horst HANUSCH, “An Evolutionary Approach To The Theory of Entrepreneurship”, **Industry and Innovation**, Vol: 10, No: 4, 2003, s: 495.

⁶ HEBERT Robert F. ve Albert N. LINK, **age**, s: 589.

⁷ GRABEL Thomas, Andreas PYKA ve Horst HANUSCH, **age**, s: 495.

⁸ PHILIPSEN Kristan, “Entrepreneurship As Organizing” **DRUID Summer Conference**, Bornholm, 1998, s:3.

⁹ SCIASCIA Salvatore ve Riccardo DE VITA, **The Development of Entrepreneurship Research**, Liuc Papers, n. 146, Serie Economia Aziendale 19, 2004, s. 4.

¹⁰ ALADA A. Dinç, “İktisadi Düşünce Tarihinde Girişimcilik Kavramı Üzerine Notlar”, **İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, No: 23-24, Ekim 2000 – Mart 2001.

¹¹ FORMAINI Robert L., **age**, s: 3.

Quesnay'ın girişimciler hakkındaki görüşü Cantillon'ununki benzetmektedir. Tarımsal sektörün üzerindeki Fیزیokrat odaklanma dolayısıyla, Quesnay, gıda sektörünü yönlendiren toprak sahibi girişimcilere dikkat çekmiştir. Quesnay'a göre girişimci, belirsizlik taşımakta, üretimi organize etmekte ve yönlendirmekte, yeni yöntemler ve yeni ürünler ortaya çıkarmakta ve yeni pazarlar araştırmaktadır. Bunu düzgün bir şekilde yapabilmek için de pazarlara serbest erişim imkanı kazanmalı ve yaptığı eylemlerde azami özgürlük sağlanması için hükümete güven duymalıdır.¹²

Fیزیokrat düşüncede girişimcilik teorisine bir diğer katkı Robert Jacques Turgot tarafından yapılmıştır. Turgot'a göre girişimci bir kapitalisttir ve sermaye sahibidir. Girişimci, yapılan bir sermaye yatırımının sonucu olarak ortaya çıkan özel bir çıktıdır. Girişimci ister parasını kiraya versin, ister iş kurarak çalıştırsın, isterse ticaret yapsın, üstüne para yatırılan her proje ve her iş faaliyetini girişimcilik olarak tanımlar.¹³

Fیزیokrat olarak bilinen Fransız okulu üyelerinden biri de Nicolas Baudeau'dur. Baudeau da tarımın üstünlüğüne inanmıştır ve tarımsal girişimciyi riski üzerinde taşıyan kişi olarak betimleyerek Cantillon'u yansıtmaktadır. Baudeau'nun Cantillon'dan farkı ise, girişimciyi maliyetlerini azaltmak ve dolayısıyla da karını yükseltmek için yeni teknolojilere veya düşüncelere başvuran ve bunları icat eden yenilikçi bir kişi olarak tanımlayarak girişimci kavramına yeni bir boyut kazandırmasıdır.¹⁴ Ayrıca girişimciyi canlı ve aktif bir ekonomik aktör yaparak, girişimcinin bilgi ve enformasyon sürecindeki gücünü vurgulamıştır.¹⁵

Baudeau'ya göre, tarımsal girişimci kendi ihtiyaçları da dahil olmak üzere gerekli üretim maliyetlerinin üzerinde kalan tarımsal gelirinin fazlasını kira olarak toprak sahiplerine öder. Kiracı çiftçi için kira, üretim sürecini belirleyen bir maliyettir. Fیزیokratlar, uzun dönemde bu maliyetleri sabit olarak varsayımlar ve aynı zamanda ücretleri de genelde sabit veya sabite yakın olarak ele almışlardır. Yani çiftçi uzun dönemde belirli olan maliyetlerle karşı karşıya kalırken, belirsiz bir hasat miktarı ve dolayısıyla da belirsiz bir satış fiyatıyla karşı karşıya kalmaktadır. Girişimcinin rolü, piyasa etkinliğini arttıran veya piyasa riskini azaltan, yasal ve yönetsel düzenlemeleri geliştiren kişi olarak öne çıkmaktadır.¹⁶

Özetle, Fیزیokrat düşünce tarımsal girişimciyi öne çıkarmış ve bunda da ekonomide tarımın baskın olduğu, Sanayi Devrimi'nin dünya ekonomisini tam olarak değiştirmedığı bir dönemde yaşamaları önemli bir etken olmuştur.¹⁷

¹² HOSELITZ Bert F., "The Early History of Entrepreneurial Theory", **In Essays in Economic Thought: Aristotle to Marshall**, Rand McNally, Chicago, 1962, s: 247.

¹³ TOP Seyfi, **Girişimcilik Keşif Süreci**, Beta Yayınları, İstanbul, 2006, s: 51.

¹⁴ HEBERT Robert F. ve Albert N. LINK, **age**, s: 590.

¹⁵ GRABEL Thomas, Andreas PYKA ve Horst HANUSCH, **age**, s: 495.

¹⁶ HEBERT Robert F. ve Albert N. LINK, **age**, s: 590.

¹⁷ FORMAINI Robert L., **age**, s: 3.

3. KLASİK OKULDA GİRİŞİMCİLİK

Klasik İktisat okulunun başlangıcı olarak Adam Smith'in 1776 tarihinde yayınlanan "*Ulusların Zenginliği*" adlı eseri gösterilmektedir. Adam Smith bu eseriyle "*kapitalizm*" kavramını bütün bir teori halinde ortaya koyan ilk kişidir. Smith'e göre kapitalist, temel kaynakları başarılı bir endüstriyel girişimde birleştiren mülkiyet sahibi yöneticidir. Smith, kapitalistleri gelişmeyi ve toplumun refahının dağılımını sağlayan temel unsurlar olarak tanımlamıştır.¹⁸ Bu tanımdan da anlaşılacağı üzere Smith, girişimci ile kapitalisti özdeşleştirmiştir.

Smith, "*Ulusların Zenginliği*" adlı eserinde kapitalist girişimciyi maceracı, ileri görüşlü ve sorumluluk alan kişi olarak tasvir etmiştir. O'na göre girişimci her zaman tehlike arayışı içindedir, ileriye görüp önceden tahmin edip planlar yapma yeteneğine sahiptir ve sorumluluk sahibi olduğundan mantıklı riskler alır. Eğer almış olduğu bu riskin karşılığını uygun şekilde alırsa yatırım için hazırdır.¹⁹

Girişimci kavramı 1800'lü yıllarda Fransız iktisatçı Jean Baptiste Say tarafından da kullanılmıştır. Say, girişimciyi ekonomik kaynakları düşük verimlilikteki bir alanın dışına ve yüksek verimlilikteki bir alanın içine kaydıran kişi olarak tanımlamıştır.²⁰ Say, girişimci ile sermayedar arasındaki farkı ortaya koymuştur. Say'a göre sermayedar para tedarik eden ve finansal risk alan kişi iken, girişimci ise, üretim faktörlerini yeni zenginlikler yaratacak biçimde bir araya getiren kişidir.²¹

Say, girişimcinin ana işlevini farklı sosyal yapılardan bağımsız bir şekilde analiz etmiştir. Girişimciliği üretim faktörlerinin içine alarak girişimciliğin anlamını genişletmiştir.²² Say'dan sonra, klasik üretim faktörleri olan emek, sermaye ve tabiat faktörlerinin yanına, dördüncü üretim faktörü olarak girişimcilik dahil edilmiştir.²³

Say'ın girişimcilik teorisi endüstriyel gelişmenin üç ayrı aktiviteye bölünmesiyle başlar:

- i) Araştırma: Bilgiyi yaratmak için araştırmacılar tarafından yapılır.
- ii) Uyarılama(adjustment): Üretim faktörlerini organize eden ve araştırmadan ortaya çıkan bilgiyi kullanılabilir ürünlere dönüştürmek için girişimciler tarafından yapılır.
- iii) Üretim: İşçiler tarafından yapılır.

¹⁸ TOSUNOĞLU B. Tuğberk, *Girişimcilik ve Türkiye'nin Ekonomik Gelişme Sürecinde Girişimciliğin Yeri*, T.C. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir, 2003, s: 30-31.

¹⁹ SCIASCIA Salvatore ve Riccardo DE VITA, *age*, s. 4.

²⁰ DRUCKER Peter F., *Innovation and Entrepreneurship*, Butterworth Heinemann, London, 1995, s: 19.

²¹ ÇONKAR Kemalettin ve Berfu İLTER, "Ülke Kalkınmasında Girişimcilik ve Entelektüel Sermaye Boyutu", *Türk Dünyaları Araştırması Sempozyumu*, Kırgızistan, 13-15 Haziran 2004, s. 2.

²² PHILIPSEN Kristian, *age*, s: 3-4.

²³ MÜFTÜOĞLU Tamer ve Tülin DURUKAN, *Girişimcilik ve Kobiler*, Gazi Kitabevi, Ankara, 2004, s: 6.

Say, girişimciyi malların üretimi amacıyla üretim araçlarını organize eden ve birleştiren bir komisyoncu (broker) olarak görmüştür. Ancak girişimcinin yapmış olduğu bu uyarlama sadece şans ile ortaya çıkan bir şey değildir. Bu uyarlama girişimciye fayda ya da değer sağlayacak mal ya da hizmet geliştirmesine öncülük etmelidir. Ayrıca Say, girişimciyi sadece üretim araçlarının bir koordinatörü olarak değil, bu aktiviteleri kendi riski ile yürüten bir kişi olarak da ele alır.²⁴

İngiliz Klasik iktisatçılar ekonomik hiyerarşinin zirvesine kapitalisti yükseltmeyi seçerek, piyasa ekonomisinde girişimcinin rolüne oldukça az dikkat çekmişlerdir. Fakat Fransa ile bağları olan ve entelektüel kişiliği aynı dönemde yaşadığı diğer kişilere göre çok daha güçlü olan Jeremy Bentham bir istisnadır.²⁵ Bentham, toplumda girişimcinin rolünü dikkate almadığı için Smith'i eleştirmiştir.²⁶ Smith bir taraftan profesyonel bir aktivite olarak yeniliği kabul etmiş, diğer taraftan ise farklı bir bağlamda onun önemini görmezlikten gelmiştir. Diğer bir ifadeyle Smith, yenilikçinin önemini tanımada başarısız olmuştur. Bentham, bir iktisatçı olarak onun ününü getiren “*Defence of Usury*” (1787) adlı ilk yayınında bu konuya uygun bir şekilde işaret etmiştir. Burada Bentham ödünç verilen ve ödünç alınan bütün sermaye miktarını sınırlayan faizciliğe (tefeciliğe) karşı nasıl yasal çözümler yapılması gerektiği ve yurtiçi sermaye piyasalarından yabancı paranın nasıl uzak tutulacağını yasal çözümlerini detaylı olarak ele almıştır. Bu etkilerin her ikisi de başarılı girişimcilerin aktivitelerini boğma eğilimindedir.²⁷

Bentham, “panopticon” (hücreleri gardiyana bakan dairevi bir hapisane) adını verdiği bir hapisane modeli düşüncesiyle girişimcilikte yeniliğin önemine ayrı bir boyut kazandırmıştır. Bu modelinde yönetsel yenilikten ziyade sözleşmeli yönetim ilkesini ortaya koymuştur. Bu ilke ekonomik teşvikteki doğru yapıya ve ekonomik etkinliğin istenen sonuçlarını ulaşmak için girişimcinin dinamik aktivitelerine dayanmaktadır.

Bentham'a göre girişimci, hapishanenin doğru bir şekilde işlemesi için gerekli şeyleri satın alan, bununla birlikte de mahkum emeğin çalıştırılmasıyla elde edilebilecek kazanç üzerinden vergi elde eden bağımsız bir sözleşmecidir. Böyle bir girişimci yönetici, çalışanların sağlığını ve üretkenliğini koruyarak uzun dönemli kazançlar elde edebilecektir. Bentham yaşam sigortası uygulamasının çalışanların muhafaza edilmesinde büyük faydalar sağlayacağını iddia etmiştir. Ölüm oranlarını da dikkate alarak yaptığı araştırmada, girişimcinin, bir mahkumun ölmesi ihtimaline karşı herkesten belirli bir miktar para toplanması gerektiğini, yıl içinde de bir mahkumun ölmesi durumunda ailesine geri ödeme yapması gerektiğini ifade etmiştir. Böyle bir durumda ölüm oranları da dikkate alındığında toplanan para daha fazla olacağı için aradaki fark kar olarak girişimciye kalacaktır.²⁸

²⁴ LANDSTRÖM Hans, *age*, s: 29.

²⁵ HEBERT Robert F. ve Albert N. LINK, *age*, s: 590.

²⁶ LANDSTRÖM Hans, *age*, s: 29.

²⁷ HEBERT Robert F. ve Albert N. LINK, *age*, s: 590-591.

²⁸ HEBERT Robert F. ve Albert N. LINK, *age*, s: 591-592.

İngiliz literatüründe girişimcilik kavramının yaygınlaşması, John Stuart Mill'in 1848 yılında yayınlanan "*Principles of Political Economy*" başlıklı çalışması ile olmuştur. Mill, girişimcinin rolünü yönetim aktivitesi içinde tanımlamıştır. Bir girişimi yönetmek için kültürel bilgi, belirli bir seviyede başarıya sahip olmak gibi bazı özellikler gereklidir. Onların en büyük özelliği sıradan insanların hepsinin sürekli çabaları sonucu bile asla oluşturamayacağı avantaj olanaklarını görme imkanına sahip olmalarıdır.²⁹

Sonuç olarak Klasik iktisatçılar riski üstlenen, üretim faktörlerini birleştiren ve yenilik imkanını araştıran girişimci ile süreç içerisinde yatırım için sadece araç sağlayan kapitalist arasındaki ayrımını yeterli bir şekilde yapmamışlardır.³⁰

4. NEO-KLASİK OKULDA GİRİŞİMCİLİK

Neo-Klasik iktisatçılar girişimciliğin denge teorilerini kurmuşlardır. Denge teorileri, piyasada fiyatların birçok aktörün ortaklaşa kararından oluştuğunu varsaymaktadır. Denge çerçevesinde, herkes bütün fırsatların farkında olduğu için ve bütün işlemler mükemmel bir şekilde koordine edildiği için, hiç kimse girişimsel bir kar oluşturan bir durum keşfedemeyebilir. Denge çerçevesi insanların, diğerlerinin göremediği fırsatların farkına varmasına izin vermediği için, denge teorisi girişimci olmayı tercih eden bireyleri tanımlayarak girişimciliği açıklar. Denge teorisi herkesin bütün girişimsel fırsatların farkında olduğunu ve girişimci olmayı fırsatlar hakkındaki bilgiden ziyade insanların temel özelliklerinin belirlediğini varsayar.³¹

Neo-Klasik modelin alışılmış açıklamasında, bütün aktörler tam bilgiye ve açıkça belirlenmiş ekonomik amaçlara sahiptirler. Firmalar üretim fonksiyonları veri iken, kar maksimizasyonunu sağlayan üretim paketini seçerler. Girdi düzeyini seçerek, firma tüm karar değişkenlerinin optimal değerini sağlayan hesaplamayı yapar ve bu değerler kar maksimizasyonunu sağlayan iş kararlarını oluşturur. Benzer şekilde, tüketiciler de bütçeleri veri iken, beklenen fayda düzeylerini maksimize edecek tüketim paketini seçerler. Denge noktasında, malın arzı ile talebini birbirine eşitleyen tek bir fiyat vardır. Bu denge fiyatında tüm piyasalar temizlenmiş olur. Ekonomik çevrede dışsal bir değişme olmadıkça, optimal değerler de sabit kalacaktır. Ardından hesaplamalar tekrarlanır, değerler tekrar bulunur ve yeni bir şok ortaya çıkana kadar tekrar sabit kalır. Burada, belirsizlik olmayan bir dünyada ulaşılan denge durumlarına dikkat çekilmektedir.

Neo-Klasik model, sahip olduğu üretim fonksiyonuyla rasyonel tercihler ve tam bilgi mantığıyla birlikte, aktif girişimci için bir yer

²⁹ SCIASCIA Salvatore ve Riccardo DE VITA, *age*, s: 5.

³⁰ FORMAINI Robert L, *age*, s: 5.

³¹ SHANE Scott, "Prior Knowledge and the Discovery of Entrepreneurial Opportunities" *Organization Science*, Vol. 11, No. 4, July–August 2000, 2000, s: 449

bırakmamaktadır. Bu modelde firma kendi kendisini işletir. Girişimci önemini yitirmiştir.³²

19. yüzyılın sonunda “marjinal fayda devrimi” çoğunlukla Neo-Klasik teorisinin başlangıcı olarak görülür. Marjinal devrimin kahramanları için girişimci ekonomik oyundaki önemli bir oyuncudur. Örneğin Walras, girişimciyi bir koordinatör ve arbitrajcı olarak tanımlar. Girişimci; toprak sahibi, kapitalist ve işçinin dışında ekonomideki dört oyuncudan biridir.³³ Walras, girişimcinin asli rolünün üretken değerleri talep ve arz etmek olduğunu ifade ederek girişimcinin mübadelesi olmadan ücretlerin, faizlerin ve rantların hiçbir zaman belirlenemeyeceğini ileri sürmüştür.³⁴ Yani girişimci olmadan aktivite olmaz, değişim olmaz. Walras girişimcinin rolü üzerinde durmasına rağmen, girişimciyi onun denge modelinin içerisine katmamıştır.³⁵

Neo-Klasik okulun en önemli öncülerinden biri Alfred Marshall’dır. Marshall Neo-Klasik ekonomik düşüncenin şekillenmesinde önemli bir rol oynamıştır. Marshall, ekonomide girişimcinin önemli bir rol oynadığının farkında olmasına rağmen, girişimcinin fonksiyonunu asla açık bir şekilde belirtmemiştir. Fakat yine de girişimcileri; koordinatörlük, yenilikçilik ve arbitrajcılığı kapsayan çeşitli rollerle tanımlamıştır.³⁶ Marshall’a göre girişimcinin rolü mal ve hizmet üretmek ve bunun yanında maliyetleri minimize etmeye yarayacak yeni yöntemler bularak, yeni fırsatlar arayarak yenilikler sunmaktır. Girişimci, firma içerisindeki bütün sorumluluğu üstlenerek kontrol fonksiyonunu yerine getirecektir. Girişimci üretimi yönlendirecek, iş riskini üstlenecek, sermaye ve işgücünü koordine edecek ve tüm bunları yaparken hem yönetici hem de işveren olacaktır. Marshall’a göre girişimcilik bazı beceri ve yetenekleri gerektirmektedir. Örneğin girişimci hızlı hareket etmeli, karşılaştığı problemlere hızlı bir şekilde çözümler yaratabilmeli, değişikliklere uyum sağlayabilmeli, istikrarlı ve güvenilir olmalıdır. Bu genel yetenek ve beceriler aileye, eğitime ve doğuştan gelen kalıtsal yeteneklere bağlıdır. Yine bu genel beceri ve yeteneklerin yanı sıra girişimcilik, ticaret bilgisi, öngörü yeteneği, fırsatları görebilme yeteneği ve risk üstlenebilme yeteneği gibi bazı özel yetenekleri de gerektirmektedir. Son olarak ise girişimci işveren rolünün üstesinden gelebilmek için lider olma özelliğine de sahip olmalıdır.³⁷

Neo-Klasik okulda girişimciliği ele alan iktisatçılardan biri de Von Thünen’dir. Thünen, girişimciyi hem risk alıcı hem de yenilikçi olarak ele almıştır.³⁸ Thünen’e göre bir işle ilgili her riski üstlenen bir sigorta şirketi

³² PRAAG C. Mirjam van, **Successful Entrepreneurship Confronting Economic Theory With Empirical Practice**, Edward Elgar, Northampton, USA, 2005, s: 16-17.

³³ RIPSAS Sven, **age**, s: 105.

³⁴ ALADA A.Dinç, **age**, s: 3.

³⁵ RIPSAS Sven, **age**, s: 105.

³⁶ AIDIS Ruta, **Entrepreneurship and Economic Transition**, Tinbengen Institute Discussion Paper, Amsterdam, 2003., s. 3-4.

³⁷ ARIKAN, Semra, **Girişimcilik Temel Kavramlar ve Bazı Güncel Konular**, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2004, s: 5.

³⁸ SCIASCIA Salvatore ve Riccardo DE VITA, **age**, s: 5.

yoktur. Dolayısıyla da riskin bir parçası daima girişimci tarafından üstlenilir. Thünen, girişimci ile yönetici kavramlarını ayırtmış ve ayırt edici unsur olarak girişimcinin risk alması üzerinde durmuştur. Thünen, her ikisi de aynı bilgi ve yeteneğe sahip olsa bile kendi hesabı adına çalışan girişimcinin sarfettiği çabanın, yöneticiden farklı olduğunu belirtmektedir. Girişimci, girdiği iş kumarı yüzünden endişe, merak ve huzursuzluk içinde bir iş felaketinden nasıl kaçınabileceğini düşünerek günlerce uykusuz geceler geçirirken, tersine yönetici, eğer gün içinde çok çalışmış ve yorulmuşsa, görevini de yerine getirmiş olmanın bilinciyle huzur içinde uyur. Thünen'e göre girişimcinin uykusuz geçirdiği geceler verimsiz değildir. Girişimci bu gecelerde firma başarısızlığından kaçınabilmek için planlar yapar ve çözümler bulur. Bu nedenle Thünen'e göre, aslında iş dünyasındaki sıkıntılar girişimci için bir eğitim/yetiştirme imkanı sunar ve girişimci yeteneğinin gelişmesine katkıda bulunur.³⁹

Thünen'in girişimci teorisinin gelişmesinde önemli bir adımı da, girişimci teorilerindeki farklı türleri (bir yanda risk alan, diğer yanda yenilikçi girişimci) başarılı bir şekilde birleştirmiş olmasıdır. Thünen'e göre girişimsel gelir esas itibarıyla iki kısımdan oluşmaktadır: Girişimsel riskin getirisi ve yaratıcılığın getirisi. Bu ikisinin toplamı ise toplam firma karını vermektedir.⁴⁰

Girişimcilikle ilgili yukarıda bahsedilen bütün bu katkılar, piyasadaki bir arbitraj fırsatını yakalayabilen bir kişi olarak bir girişimci düşüncesini iletmektedir. Bu katkılar girişimcinin rolü üzerine hiçbir şey söylememiştir. Bu anlamda Schumpeter yenilik ve çok aktiflik yoluyla piyasadaki değişimleri ve dengesizliklerin yaratılmasında girişimcinin rolünü tanımlayan ilk iktisatçıdır.⁴¹

5. JOSEPH A. SCHUMPETER'İN GİRİŞİMCİLİK ALANINDAKİ KATKILARI

Girişimcilik teorisine, muhtemelen en önemli ve en bilinen katkı "*The Theory of Economic Development*" adlı kitabında girişimciyi yeniliği sunan birey olarak tanımlayan Joseph Schumpeter tarafından yapılmıştır.⁴² Schumpeter, girişimci ve inovasyon (yenilik) arasındaki mükemmel (benzersiz) ilişkiyi vurgulayarak daha önceki bir çok teorinin aksine ekonomik gelişme sürecinde girişimciye önemli bir rol yüklemiştir. Schumpeter, girişimciyi ekonomik gelişmenin güç kaynağı olarak düşünür ve onun fonksiyonu yenilik yapmak veya yeni kombinasyonlar gerçekleştirmektir.⁴³

³⁹ HEBERT Robert F. ve Albert N. LINK, *age*, s: 592.

⁴⁰ HEBERT Robert F. ve Albert N. LINK, *age*, s: 592-593.

⁴¹ SCIASCIA Salvatore ve Riccardo DE VITA, *age*, s: 6.

⁴² AIDIS Ruta, *age*, s: 4.

⁴³ O'FARRELL Patrich N., "Entrepreneurship and Regional Development: Some Conceptual Issues", *Regional Studies*, Vol: 20, No: 6, 1985, s: 568.

Schumpeter, inovasyonu büyümenin bitmek tükenmek bilmeyen bir kaynağı olarak görür. Rekabete dayalı kapitalizm, bütün sosyal sınıflardan bireyleri girişimciliğe doğru teşvik ettiği için yeniliğin gücü bozulmadan olduğu gibi kalır.⁴⁴

Schumpeter, bir girişimci için yeniliğin beş farklı çeşidini ve yönünü listelemiştir:⁴⁵

- a) Yeni bir mal oluşturma veya bir malın kalitesini artırma
- b) Yeni bir üretim metodu oluşturma
- c) Yeni bir pazara açılma
- d) Hammaddeler veya ara malları için bazı yeni arz kaynaklarını kullanma
- e) Bazı yeni organizasyonel endüstriler başarma.

Schumpeter'in girişimcilik alanına katkısını anlamak için şunun altını çizmek gerekir. Schumpeter'in bahsettiği bu yenilik çeşitleri zaten piyasada var olan ve girişimcinin kontrolü altında olan kaynaklardan gelen yeniliklerdir. Bu durumda yenilik bir icadın sonucu değildir. Girişimciler icatçı olabilirler, fakat bir yeniliğin doğması için icat gerekli değildir. Bu nedenle girişimci bir icatçı değildir, fakat normal bir kapitalist de değildir.

Piyasada gerekli olan tüm kaynaklar mevcutken sadece küçük bir grup insan (girişimciler) kar fırsatlarını kovalamaktadır. Ekonomik sistemdeki bu girişimci azlığının sebebi aslında yeniliğin etkilerinde yatmaktadır. Mevcut durumun bozulabilmesi ekonomik sistemde kökleşmiş kurumsal ve sosyal engellerin üstesinden gelinmesini gerektirir. Sonuç olarak girişimci zihinsel bir özgürlüğe sahip olmalıdır. Doğal olarak da azdırlar, nadirdirler.⁴⁶

Schumpeter girişimci tipolojisinin belirleyici özelliğinin liderlik olduğunu vurgulamıştır. Yani girişimci sadece yenilikçi değil, aynı zamanda bir liderdir. Schumpeter'e göre liderin bir düşüncesinin yaratıcı olması zorunlu değildir, aynen girişimcinin uygulamaya soktuğu üretim yönteminin mucidi olmasının gerekmediği gibi. Lider düşüncesiyle değil, davranışının enerjisiyle karakterize edilmektedir.⁴⁷

Schumpeter girişimci ile sıradan iktisadi işlevleri yerine getiren işadamlarını birbirinden ayırt etmiştir. Schumpeter'e göre girişimci kapitalist

---

⁴⁴ BROUWER Maria, "Entrepreneurship and Uncertainty: Innovation and Competition Among The Many", **Small Business Economics**, Vol: 15, Kluwer Academic Publishers, 2001, s: 149-150.

⁴⁵ SCHUMPETER Joseph A., (1934), **The Theory of Economic Development**, Transaction Publishers, London, 1996, s: 66.

⁴⁶ SCIASCIA Salvatore ve Riccardo DE VITA, **age**, s: 6-7.

⁴⁷ KIZILKAYA Ertuğrul, "Joseph A. Schumpeter'in Girişimcilik Fikrine Dair Bir Not", **Akdeniz İİBF Dergisi**, Cilt: 10, 2005, s: 28-29.

ekonomiye dinamizm katarken, sıradan iş adamı statik dönemde varlığını sürdürebilmekte, kar edebilmektedir.⁴⁸

Schumpeter'in iktisadi düşüncesi üzerinde Neo-Klasik iktisadın, özellikle Walras'ın büyük bir etkisi olmuştur. Fakat Schumpeter açısından Walras'ın genel denge yaklaşımı statik bir iktisadi düzeni açıklayabilmekte ve değişim karşısında çaresizlik içinde kalmaktadır. Dolayısıyla da Neo-Klasik yaklaşım somut dünyanın iktisadi meselelerini çözümlenmekte yetersiz kalmaktadır. Schumpeter burada Walras'ın genel denge modelini bir yöntem olarak ele alarak iktisadi ilişkileri betimlemektedir.⁴⁹ Diğer bir ifadeyle Schumpeter çalışmasında piyasayı dengeli bir sistem olarak kabul eder ve girişimciliği denge durumunu bozan bir süreç olarak ele alır.⁵⁰ Schumpeter için piyasadaki yeni fırsatları değerlendirme kabiliyeti ekonomide dengesizlik yaratan merkezi bir girişimsel aktivitedir.⁵¹

Kapitalizm doğası gereği sonsuz değişimle karakterize edilir. Asla sabit kalmaz. Neo-Klasik denge teorisi böyle bir değişimle ilgilenmemiştir. Neo-Klasik denge teorisi sadece değişimler ortaya çıktıktan sonraki yeni teorik denge durumunu incelemiştir. Fakat, yeni denge durumuna varmadan önce, ekonomik sistemde meydana gelen birçok pozitif ve negatif gelişmeleri ele almamıştır. Denge teorisine yapılan bu sert eleştiriye rağmen Schumpeter denge teorisini kabul etmiştir. Aksine ekonomik sistemin statik tanımını devresel bir akımın bakış açısından yapmıştır. Schumpeter'in ekonomik gelişme modelinin ana yapısını aşağıdaki şekilde birbirinin tamamlayıcısı olan iki küre yansıtmaktadır.⁵²

Şekildeki birinci daire dengeli ya da onu çabalayan devresel akım sistemidir. Schumpeter'in devresel akım tanımı sistemde var olmayan tamamlanmış mallar varsayımından başlar ve herhangi bir yerde daima bir talep isteyerek (seve seve) her arzı bekler. Bu koşullar altında bütün mallar piyasada bulunur ve ekonomik yaşamın devresel akımı kapalıdır. Durağan durumda, kapalı bir sistemde maliyetler, üretim faktörlerinin fiyatlarının toplamıdır ve ürünlerden elde edilen gelir fiyat toplamlarına eşit olmalıdır. Schumpeter, bu statik çerçevede karların, eksik rekabetin bir belirtisi olduğuna işaret etmesine rağmen, Neo-Klasik ekonomide tam rekabet şartları altında marjinal gelirin marjinal maliyete eşit olduğunu da tekrarlamaktadır.

Böyle bir durağan durum modelde daha ilgi çekici bir gözlem ise, ister üretici ister tüketici olsun tüm aktörlerin davranışlarının yalnızca rutinler üzerine kurulu olduğudur. Ürün satıcıları, hem kendi tüketimlerini karşılamak hem de ürünleri için hammadde almak için aynı zamanda birer tüketici olmaktadır. Sonuç olarak, hane halkı ya da firmalar, ampirik olarak elde edilmiş bilgilere/verilere göre hareket ederler. Bilgiler değişebilir, ancak

⁴⁸ KIZILKAYA Ertuğrul, "Bir Büyük İktisatçının Metafizik Değer Yargılarına Bakışı: Joseph A. Schumpeter'in Vizyon Kavramı", **Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt: 22, Sayı: 1, 2003, s: 18.

⁴⁹ KIZILKAYA Ertuğrul, **age**, 2005, s: 30.

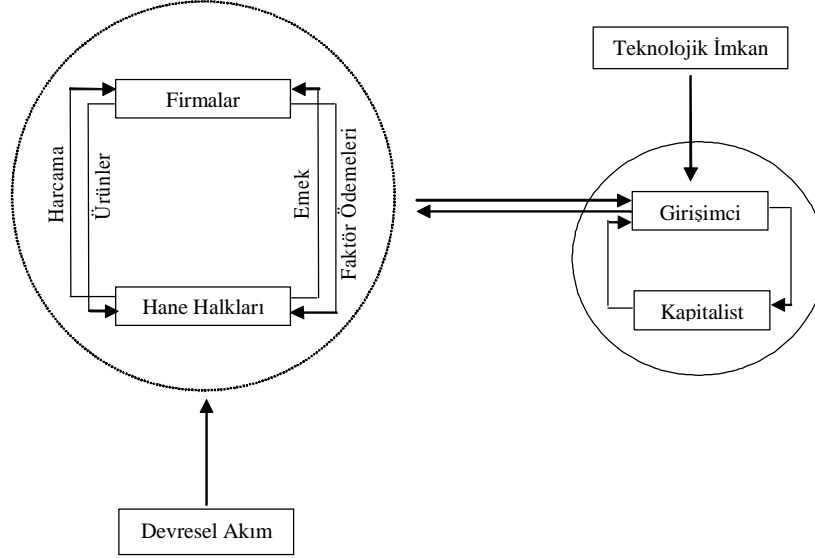
⁵⁰ SCIASCIA Salvatore ve Riccardo DE VITA, **age**, s: 6.

⁵¹ PHILIPSEN Kristian, **age**, s: 4.

⁵² TE VELDE Robbin, **age**, s: 105.

herkes mümkün olduğunca sıkı bir şekilde geleneksel ekonomik yöntemlere tutunacak ve yalnızca gerektiğinde şartların baskısına boyun eğecektir.

Şekil 1: Schumpeter'in Ekonomik Gelişme Modeli

Kaynak: TE VELDE Robbin, age, s: 106.

Şekildeki ikinci daire, değişimi tetiklemenin daima yollarını arayan girişimcinin ve kapitalistin ortak yaşam alanını simgelemektedir. Birinci dairede tüketicilerin istekleri temel güç iken, ikinci dairede üreticiler etkin rol oynamaktadır. Schumpeter, üretimi “hammadelerin bir araya getirilmesi” olarak tanımlamakta ve üreticinin icatçı olmadığını belirtmektedir. Çünkü üreticinin, ürünü için ihtiyaç duyduğu bütün malzemeler zaten mevcuttur ve çoğunlukla da kullanıma hazırdır. Böyle bir ekonomik büyümenin arkasındaki itici güç ise malzemelerin yeni bileşenlerinin ortaya çıkarılmasıdır.⁵³ Diğer bir ifadeyle daha önce de bahsettiğimiz girişimci için geçerli olan yeniliğin beş türünün ortaya çıkarılmasıdır.

Schumpeteryen girişimci, yaptığı yenilikler sayesinde ekonomiyi bir denge noktasından alıp daha iyi, daha yüksek bir denge noktasına taşıyan kişidir. Girişimci, mevcut dengeyi bozan ve yeni dengeye doğru gidişatı hızlandıran kişi olarak görülmektedir.⁵⁴

Girişimcilik teorisine inovasyon kavramını ekleyen Schumpeter, ekonomik aktivite sistemleri arasında statik ve değişken olarak bir ayırım yapmıştır. Statik, statik (durağan) dairesel kapitalist sistemi tanımlar ve bu, kapitalist için tipik bir durumdur. Girişimci değişen sistemde önemli bir

⁵³ TE VELDE Robbin, “Schumpeter’s Theory of Economic Development Revisited”, **Innovation, Entrepreneurship and Culture The Interaction Between Tecnology, Progress and Economic Growth**, Edward Elgar Publishing, 2004, s: 105-107

⁵⁴ WOOD J. Stuart, “The Development and Present State of The Theory of Entrepreneurship in Product and Asset Markets by Knight, Hayek, Schumpeter, Mises, Krizner, Shackle, and Lachmann”, **Austrian Scholars Conference 2005**, March 19, 2005, s: 36.

aktördür. Schumpeter için girişimci değişim için mekanizmanın taşıyıcısıdır. Değişimler ekonominin hem içinden hem de dışından meydana gelebilir. Değişim, gelişim veya girişimcilik yeni bileşimlerin tamamlanmasıyla tanımlanır. Yeni bileşimlerin tamamlanması ise (başarmak) bize girişimciyi çağırır.⁵⁵

Schumpeter'e göre tarihsel perspektifte denge kavramıyla açıklanamayan iktisadi değişim sahnesinin baş aktörü, yaratıcı yıkım sürecinin lideri konumunda olan girişimcidir. Ona göre girişimci, sezgi, irade ve liderlik özellikleriyle iktisadi yenilenmenin hem nedeni hem de kaptanı konumundadır.

Farklı davranış özelliklerine sahip olan girişimci, özellikle gelecekle ilgili sınırlı bilgi kısıtı karşısında, üstün özellikleri ve yaratıcılığıyla cesurca davranmakta, iktisadi kaynakları beklenmedik, sıra dışı ve şaşırtıcı alanlara sürüklemek yoluyla iktisadi yenilenmenin önündeki engelleri yıkmaktadır. Girişimcinin yarattığı bu değişim ve yenilik ortamının bir başka görünümü iktisadi yapıdaki devrevi hareketlerdir. Böyle bir süreçte kredi hacmi genişler, fiyatlar yükselir, faiz oranları artar ve nihayetinde fiyat, maliyet ve miktar ilişkileri olarak tanımlanabilecek olan denge durumu bozulur. Dolayısıyla da girişimci, çevresindekiler için bir risk ve belirsizlik ortamı yaratmış olur. Bu çerçevede Schumpeter, rasyonel üstü özellikleri vasıtasıyla girişimcinin, rasyonel davranışın temsilcileri konumundaki yöneticilere üstünlük sağladığını göstermeye çalışmaktadır.⁵⁶

Schumpeter, girişimci karını “maliyeti aşan fazlalık, firmanın gelirleri ile giderleri arasındaki fark” olarak tanımlamasına rağmen, girişimci karını açık bir şekilde, girişimci faktör girdisine ödenen faktör ödemesi (örneğin; girişimciye yenilikçi faaliyeti karşılığında ödenen ücret) olarak görmektedir. Bu, girişimci karını girdilerin satın alma fiyatı ile çıktıların satış fiyatı arasındaki fark olarak tanımlayan Knight, Mises ve Krizner'in açıklamalarından büyük bir farklılık sergilemektedir.⁵⁷

Schumpeter'in teorisi, girişimcinin asla belirsizlikten kaynaklanan riski taşımamasından dolayı eleştirilmektedir. Schumpeter belirsizliğe, girişimciye sermayeyi borç veren kapitalistin katlandığını düşünmektedir. Girişimci sadece sahip olduğu kendi sermayesi kadar belirsizliğe katlanır.⁵⁸

Schumpeter'in çalışmasının geniş ve uzun periyotlu çalışmaları kapsamı yönünden, bilim adamları onun teorisindeki iki ana evreyi tanımlama yönünde çalışmışlardır.⁵⁹

5.1. Yaratıcı Yıkım (Mark I)

Schumpeter'in ilk fikirlerinde iki ayrı dünya vardır. Birincisi simetrik bilgi, ekonomik rasyonellik ve belirsizliğin olmamasıyla karakterize

⁵⁵ SCHUMPETER Joseph A., (1934), *age*, s: 66.

⁵⁶ KIZILKAYA Ertuğrul, *age*, 2005, s: 31-32.

⁵⁷ WOOD J. Stuart, *age*, s: 35.

⁵⁸ O'FARRELL Patrich N., *age*, s: 569.

⁵⁹ SCIASCIA Salvatore ve Riccardo DE VITA, *age*, s: 7.

edilen durağan piyasa dengesidir. Sistem olarak, alışılmış şeyler ve deneyimler farklı aktörlerin davranışlarını yerine getirmelerinde temel roller oynamaktadır. Girişimci tarafından oluşturulan ikinci dünyada ise değişimler ekonominin döngüsel akışı içinde sunulmuştur. Bu değişiklikler aynı zamanda girişimci tarafından kar fırsatları arama yolları olarak nitelendirilir.

Mevcut durumu değiştirme gerçeği göz önüne alındığında bu, piyasada var olan bağlantıları değiştirmek ve yerleşik firmaların önceden var olan avantajlı kaynaklarını yok etmek anlamına gelmektedir. Burada “yaratıcı yıkım” fikri ortaya çıkmaktadır.⁶⁰ Diğer bir ifadeyle bir yenilik olumlu ve olumsuz şekilde birçok piyasayı etkilemektedir. Yenilik nedeniyle piyasaların daralıp yok olmasına “yaratıcı yıkım” (Mark I) denilmektedir. Tersi durumuna, yani yenilik nedeniyle piyasaların gelişmesine ise “yaratıcı birikim” (Mark II) denilmektedir.⁶¹

Ekonomik gelişme, ekonomik yaşamın bütün sektörlerinde dengeli bir şekilde yayılan basit bir büyüme süreci değildir. O, yeniliğin yaratılması ve eski ürünlerin ve üretim süreçlerinin yıkılması tarafından karakterize edilir. Bunun yanında varolan firmaların birçoğu ve diğer örgütler yeteneklerini kolayca geliştiremezler ve uzmanlık alanlarına dönerler. Fakat yine de gelişmeyle ilgili bu süreçte sıklıkla hayatta kalamazlar.⁶²

Schumpeter’in yaratıcı yıkım kavramı tarihsel süreç içinde benzersiz bir süreci açıklar ve iki temel hipotezi bulunmaktadır. Bu, dalgalı bir süreçtir ve temel karakteristikleri değişim içerisindedir. Değişimin dalgalı olması hipotezi yaratıcı yıkımın daimi olarak süren bir fırtına olduğu anlamına gelmektedir. Schumpeter’e göre yaratıcı yıkımda ekonomik gelişme dört temel olaylar serisinden oluşmaktadır:⁶³

- **Başlangıç Dengesi:** Analitik başlangıç noktası, alışılmış davranışlara dayanan bir ekonomik sistemdir. Bu sistemde ekonomik aktörlerin alışkanlıkları yönünde işleyen bir dengenin kurulu olduğu varsayılır.
- **İnovasyon ve Ekonomik Gelişme:** Yenilikçi bir azınlık girişimlerine başladığında başlangıç dengesi bozulur. Bu, ekonomik gelişmeye öncülük eder, fakat yenilikçi yeteneklerin tükenmesi ve dengesizlik durumunda yenilik yapmanın zorluğu dolayısıyla gitgide yeniliğin akımı kötüleşir.
- **Yenilenmiş Denge:** Er geç yenilikçi dürtü gelişmeyi desteklemek için yetersiz kalacaktır. Ekonomik darboğaz, birçok eski firmayı

⁶⁰ SCIASCIA Salvatore ve Riccardo DE VITA, *age*, s: 7-8.

⁶¹ OĞUZTÜRK Bekir Sami, **Bölgesel Kalkınmada Yenilikçiliğin Rolü ve Göller Bölgesi Üzerine Bir Uygulama**, T.C. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2003, s: 13.

⁶² ANDERSEN Esben Sloth, Michael S. DAHL, Bengt-Ake LUNDVALL ve Toke REICHSTEIN, “Schumpeter’s Process of Creative Destruction and The Scandinavian Systems: A Tale of Two Effects”, **The DRUID Conference**, 18-20 June 2006, s: 3.

⁶³ ANDERSEN Esben Sloth, “The Process of Creative Destruction: From Vision to Measurement and Evolutionary Exploration” **Industrial Dynamics, Innovation and Development**, DRUID Summer Conference 2004, s: 3.

ekonomik sistemin dışına iten rekabetçi yaratıcı yıkım sürecini keskinleştirecektir.

• **Evrin:** Alışagelmiş sistemin ekonomik evrimi, rutin hale gelmiş dengelerin ve yenilikçi dengesizliklerin birleşimidir.

Yaratıcı yıkımda, bir yenilik ikame etkisi nedeniyle bir çok piyasanın daralmasına veya yok olmasına neden olmakta ve bu arada yeni piyasaların gelişip farklı firmaları bünyesine çekmekte, bir sektör yok olurken diğeri doğup gelişmektedir. Örneğin elektrik ampulünün icat edilmesi evlerde ve sokak lambalarında gaz kullanımını ortadan kaldırmıştır. Burada dikkat edilmesi gereken önemli bir nokta, gaz lambaları ortadan kalkmasına rağmen, dünyada gaz kullanımına devam edilmesidir. Yani gaz piyasadan tasfiye olmamış, aksine kendini farklı alanlara yöneltmiştir.⁶⁴

Yenilikler genel olarak yeni firmalar tarafından sağlanmaktadır. Schumpeter'in bu konu hakkındaki görüşünü nakletmenin büyük önemi vardır: "Yeni kombinasyonlar kural olarak, eskiden olduğu gibi yeni firmalardan gelir, genel olarak eski firmalardan çıkmaz, fakat işlemeye onların yanında başlar. Ancak yeni firmaların oluşması için gerekli olan kaynaklar zaten vardır. Yeni kombinasyonlar üretim için gerekli malları eskilerinden çekmek zorundadırlar. Yeni kombinasyonları başlatmak, ekonomik sistemin varolan üretken mal gereçlerinin farklı kullanımı anlamına gelmektedir." Girişimciler bu yüzden eski kaynakları kullanan yeni aktörler olarak ortaya çıkarlar. Onlar olağandışıdır. Mevcut durumda kazanılan sonuçlarla yetinmezler. Sürekli yeni büyüme fırsatları arayışındadırlar.

Girişimcilerin boylamsal analizine ve genel ekonomik sistemin evrimi üzerine odaklanıldığında, girişimcinin statüsünün geçici olduğu ortaya çıkmaktadır. Yeni kombinasyonları başlatmak fonksiyonu tamamlandığında girişimcilik rolü artık devam etmeyecektir. Fakat yaratıcı yıkım süreci kesintisiz bir şekilde işlemeye ve ekonomik çevreyi şekillendirmeye, farklı firmaları yeni ürünlerden, yeni teknolojiden, yeni tedarik kaynaklarından, yeni tip organizasyonlardan oluşan bir rekabetle yüzleşmeye zorlamaya devam edecektir. Bu rekabet mevcut firmaların çıktı ve kar marjlarını değil, kuruluş ve yaşamlarını da etkileyecektir.⁶⁵

5.2. Yaratıcı Birikim (Mark II)

Schumpeter, büyük firmaların ellerinde var olan geniş imkanlarını kullanarak yenilikler ortaya çıkarmaları ve zaman içerisinde kabuk değiştirerek rekabetçi avantajlarını ve güçlerini koruyabilmelerine veya büyük firmalar dışında yapılan yenilikler sayesinde başka piyasaların gelişmelerine ve kendilerini yenilemelerine yardımcı olmalarına "yaratıcı birikim" (Mark II) ismini vermektedir.⁶⁶

⁶⁴ OĞUZTÜRK Bekir Sami, *age*, s: 13-14.

⁶⁵ SCIASCIA Salvatore ve Riccardo DE VITA, *age*, s: 8.

⁶⁶ OĞUZTÜRK Bekir Sami, *age*, s: 14.

Schumpeter'in daha sonraki katkıları ekonomik gelişmenin aktörü olarak girişimcinin rolünü azaltmıştır. Büyük firmaların öneminin artmasıyla birlikte, yeniliğin kökenini bu tür bütünleşmiş firmalar olarak tanımlamıştır. Belirsizlik ve potansiyel keşif alanları büyük firmaların araştırmaları üstlenmelerinin artışı sonucu azalmıştır. Bu sosyal fonksiyon (girişimcilik) zaten önemini kaybetmektedir ve hızla artan bir oranda da devam edecektir. Rutin sayılabilecek şeyleri yapmak günümüzde eskisine nazaran daha kolaydır, yeniliğin kendisi rutin hale gelmektedir. Teknolojik ilerleme artan bir şekilde neyin gerekli olduğu ve öngörülebilir hangi yollarla çalıştırılabileceğini ortaya çıkaran deneyimli uzmanlardan oluşan takımların işi olmaktadır. İlk zamanlardaki ticari maceranın hikayesi giderek eskimektedir. Çünkü bir dahinin kafasında canlandırabileceğinden çok daha fazlası hesap edilebilmektedir.⁶⁷

6. SCHUMPETER SONRASINDA GİRİŞİMCİLİK ALANINDAKİ GELİŞMELER

Schumpeter, girişimcilik teorisine önemli bir katkı sağlamış olup, daha sonraki düşüncelerin ortaya çıkmasında ve gelişmesinde önemli bir rol oynamıştır. Schumpeter sonrasında girişimcilik alanına katkı sağlayan en önemli düşünürlerden bazıları Knight, Kirzner, Casson ve Baumol'dır.

Frank Knight, girişimcilik teorisine katkı sağlayan ilk Amerikalı iktisatçıdır.⁶⁸ 1921'deki "*Risk, Uncertainty and Profit*" adlı çalışmasıyla girişimcilik teorisinin modern şeklinin oluşmaya başlamasında önemli bir rol oynamıştır.

Knight, Cantillon'un girişimcilik teorisini genişletmiştir. Knight'e göre girişimcinin ana misyonu, gelecekteki şartlar hakkında tam bilgiye sahip olmaksızın neyin yapılması gerektiğini ve nasıl yapılması gerektiğini karar vermektir.⁶⁹ Belirsizlik ve risk Knight'ın girişimcilik tanımının temel parçalarıdır. Knight, sosyal düzenin en önemli karakteristiğini belirsizliği ortaya çıkarmayla açıklamıştır: "İlk durumda ürünler üreticilerin kendi ihtiyaçlarının tatmini için değil, tüketici ihtiyaçlarının tahmini esasına göre üretilir. İkinci durumda tahmin işi ve aynı zamanda teknolojik yönelimin büyük bir kısmı ve üretimin kontrolü oldukça dar bir üretici sınıfı üzerinde yoğunlaşmıştır, ve biz yeni bir ekonomik aktörle tanışırız: girişimci"⁷⁰

Knight risk ve belirsizliği ayırmıştır. Risk hesaplanabilir bir olasıdır ve bu yüzden de maliyet olarak ele alınır. Bir şampanya fabrikasında şişelerin patlama yüzdesi buna örnek gösterilebilir. Bu tehlikeler bizim maliyet hesaplarımızın içinde yer alır. Yangın gibi diğer risk tipleri sigorta edilebilir. Buna karşın belirsizlik sigorta edilemez. Risk ve belirsizlik arasındaki en

⁶⁷ SCIASCIA Salvatore ve Riccardo DE VITA, *age*, s: 8-9.

⁶⁸ SCIASCIA Salvatore ve Riccardo DE VITA, *age*, s: 6.

⁶⁹ NIJKAMP Peter, "Entrepreneurship in a Modern Network Economy", *Regional Studies*, Vol: 37, No: 4, 2003, s: 398.

⁷⁰ KNIGHT, Frank H., (1921), *Risk, Uncertainty, and Profit*, University of Chicago Pres, Chicago, 1985, s: 268.

önemli farklılık, bir olayın meydana gelme öngörüsünün önceden tahmin edebilme olasılığından oluşmaktadır. Bu yangın için yapılabilir, fakat yatırım projelerinin sonuçlarıyla ilgili olarak yapılamaz.⁷¹

Knight, girişimsel sürecin nasıl başladığı ile ilgili bir gerekçe sunmamıştır. O, sadece gelirin iki türüne öncülük eden sosyal uzmanlaşma sürecinin bir sonucu olarak girişimsel karı açıklamıştır: Sözleşmeden doğan işçi geliri (ücretler) ve girişimcinin artan geliri (kar).⁷² Knight, girişimciyi net karı alan bir kimse olarak tanımlar. Kar girişimcinin gelirinden, bütün sözleşmelerden doğan ücretler çıkarıldıktan sonra arta kalan kullanılabilir gelirdir. Kar, belirsizlik maliyetine katlandığı için girişimcinin ödülüdür.⁷³

Knight'e göre başarılı girişimci, diğer girişimcilerin yaptığına göre geleceği çok daha doğru olarak görür. Girişimcinin zihnindeki tek şey geleceğin bir vizyonunu yaratmaktır. Knight, girişimcinin zihninde riski ve belirsizliği algılama özelliğinin bulunduğunu vurgular. Ona göre, bir girişimcinin özel bir durumda riski algılayabilmesi onun doğru bir şekilde tahmin edebilme yeteneğine bağlıdır.

Knight, doğada faaliyet kararlarının iki süreçten geçerek verildiğini vurgulamıştır. Birincisi, bir eylemden kaynaklanan olayların tahmininin yapılması, ikincisi ise bu tahminin doğruluk derecesinin değerlendirilmesidir. Bir işadama faaliyetlerinin sonucunda sadece en iyi tahmini oluşturamaz. Bunun yanında tahminin doğruluk olasılığını hesaplar. Bir girişimci bunu nasıl planlar: Girişimci alternatif planlar setine bakar ve en iyi planı seçmeden her bir tahminin doğruluk olasılığını değerlendirir. Başarılı olma olasılığı en yüksek olan plan doğru tahmindir. Buna göre Knight, başarılı girişimcilerin tahminlerinde yüksek bir doğruluk kanısına sahip olan girişimciler olduğunu vurgulamıştır.⁷⁴

Knight'ın girişimci tanımında belirsizlik, temel bir unsur ve başlangıç noktası olduğu için Schumpeter, Knight'la uyuşmamaktadır.. Schumpeter, girişimciyle kaynak sahibi arasında ayırım yapmadığı için Knight'ı eleştirmiştir. Knight, karın kaybetme riskini taşımayla sağlanabileceğini benimsemiştir. Schumpeter, kaynaklara sahip olma rolünün girişimciden ayrı olduğunu savunur. Bu yüzden risk, girişimciyi anlamada Schumpeter için çok önemli bir unsur değildir.⁷⁵

Avusturyalı bir iktisatçı olan Kirzner, 1973'deki "*Competition and Entrepreneurship*" adlı çalışmasında, tam bilgi ve denge fiyat varsayımlarını sorgulayarak Neo-Klasik dünyaya sert bir eleştiri sunmuştur.⁷⁶ Kirzner, dengenin varlığı hakkında Neo-Klasik iktisatla uyuşmamaktadır. Çünkü, tam bilgi varsayımına inanmaz. Kirzner açısından girişimcilik bilginin eksik

⁷¹ BROUWER Maria T., "Weber, Schumpeter and Knight on Entrepreneurship and Economic Development", *Journal of Evolutionary Economics*, Vol: 12, 2002, s: 92.

⁷² KNIGHT, Frank H., (1921), *age*, s: 271.

⁷³ CASSON Mark, *The Entrepreneur An Economic Theory*, Edward Elgar Publishing, Second Edition, Northampton, 2003, s: 220.

⁷⁴ WOOD J. Stuart, *age*, s: 32-33.

⁷⁵ PHILIPSEN Kristian, *age*, s: 4.

⁷⁶ NIJKAMP Peter, *age*, s: 398.

dağılımıdır.⁷⁷ Kirzner, asimetrik bilginin varlığının piyasada dengesizliği oluşturmaya öncülük ettiğini vurgulamıştır. Bu anlamda iyi girişimcilik, yeteneklerine bağlı olarak bu anormalliklerle yeterince uğraşabilmektir.⁷⁸

Kirzner, piyasa süreci içerisinde girişimciye çok önemli bir pozisyon vermiştir. Girişimciliği yeniliklerin bir sonucu olarak ve ekonomik dengesizlik tarafından sağlanan fırsatlardan istifade etmeye gücü yetmek olarak tanımlamıştır. Bu yüzden Schumpeteryen görüşü tam tersine çevirmiştir ve girişimciyi dengesizlik avantajını elde eden dengeleyici bir aktör olarak düşünmüştür.⁷⁹

Kirzner'e göre koordinasyon eksikliğinin ve bilgisizliğin olmadığı dengeli bir durumda girişimci, kaynakların veya üretim faktörlerinin etkin bir şekilde yeniden tahsisine katkı sağlayamaz. Bununla birlikte Kirzner, girişimsel piyasa sürecinin sistematik açıdan dengeyi sağlama eğilimini yansıttığını iddia eder.⁸⁰ Çünkü denge durumuna asla kendi kendiliğine varılmaz.

Kirzner'in, girişimcinin dengeyi sağlayan güç olduğu tezini destekleyen temel kavram "açıkgözlülük"tür (alertness). Kirzner, "açıkgözlülüğü" gelecekteki bir hayali gerçekleştirmek için insanlığın eğilimini motive etmek olarak tanımlar ve girişimcinin onun var olduğu zamandan çok farklı bir gelecek yaratması gerektiğini vurgular.⁸¹ Bu kavram girişimciliğin özünü kapabilmek için gerekli olan tek şeydir. Bu özellik spesifik bir bilgi türünden oluşmaktadır: Girişimcilik için gerekli olan bilgi türü "bilginin nerede aranacağını bilmedir". Bu bilgi türü, açıkgözlülük kelimesiyle oldukça yakın anlamdadır. Girişimsel bilgi, bilginin en yüksek hali olarak tanımlanabilir. En büyük bilgi, sahip olunan mevcut bilginin (veya keşfedilme olanağı olan bilginin) kullanılmasını gerektirir.⁸²

Kirzner'e göre girişimcinin diğerlerinden daha önce kar fırsatlarını algılaması gerekir. Girişimcinin uyanık olması gerekir. Girişimci ekonomideki fırsatlardan yararlanan en uyanık insandır.⁸³ Kirzner'e göre girişimci pazar yerinde asimetrik bilgilerden kaynaklanan fırsatları yakalar ve bu fırsatları kullanarak çıkar sağlar.⁸⁴ Kirzner'e göre girişimcinin rolü istifade edilmemiş potansiyel fırsatlardan gelmektedir. Bu bireyin sosyal fonksiyonu da çok önemlidir: Görülmeyen fırsatlardan istifade etmek, piyasadaki mevcut kaynakların daha etkin bir şekilde yeniden dağıtılması anlamına gelmektedir. Bu bakış açısına göre girişimci, "sosyal artığı" azaltmaktadır.

⁷⁷ PHILIPSEN Kristian, *age*, s: 4-5.

⁷⁸ NIJKAMP Peter, *age*, s: 398.

⁷⁹ SCIASCIA Salvatore ve Riccardo DE VITA, *age*, s: 9.

⁸⁰ ADAMAN Fikret ve Pat DEVINE, "A Reconsideration of the Theory of Entrepreneurship: A Participatory Approach", *Review of Political Economy*, Vol: 14, No: 3, 2002,s: 336-337.

⁸¹ WOOD J. Stuart, *age*, s: 38.

⁸² SCIASCIA Salvatore ve Riccardo DE VITA, *age*, s: 9.

⁸³ PRAAG C. Mirjam van, *age*, s: 25.

⁸⁴ TOP Seyfi, *age*, s: 53-54.

Kirzner, girişimciliğin riskin bir parçasını kapsadığını kabul eder, fakat bu, girişimciliğin özü olan fırsatları algılama görüşünü reddetme anlamına gelmez. Belirsizlik kelimesinin içinde açıkgozlulukta yer almaktadır. Girişimcilik sadece algılanmış fırsatların dikkatli kullanımı değildir. Girişimci, belirsizlik altında çalışır ve bu yüzden de hayal gücünü, düşüncesini ve yaratıcılığını ortaya koyar. Girişimcinin rolü belirsizliğin hepsini yüklenmek, üstüne almak değildir. Onun görev, yüklenilmiş belirsizliğin kenarında, hayal gücü, düşünce ve yaratıcılığıyla farkına vardığı fırsatları başarılı bir şekilde ortaya koyabilmektir.⁸⁵

Girişimcilik alanına önemli bir katkı, girişimci için bir ekonomik teori geliştirmeyi arzu eden Mark Casson tarafından yapılmıştır. Casson, özellikle Knight, Schumpeter ve Kirzner tarafından girişimci teorisine yapılan katkıları seçerek önemli bir sentez yapmak istemiştir.⁸⁶

Casson'a göre Neo-Klasik teori çok fazla eleştirilmesine rağmen, eleştiride bulunan yaklaşımların hiçbiri Neo-Klasik teorinin yerine başka bir teori sunmamıştır. Halbuki ne Neo-Klasik teori ne de onun eleştiricileri girişimcilik teorisini geliştirememişlerdir.⁸⁷ Casson'a göre bunun iki temel nedeni vardır. Birincisi Neo-Klasik iktisat okulu bilgiye erişme hakkında çok aşırı varsayımlar yapmıştır. Basit Neo-Klasik model, bireylerin karar alırken bütün bilgiye özgürce erişebildiğini varsaymıştır. Bu varsayım karar almada optimizasyon için mekanik matematiksel kuralların uygulanmasını azaltır. Bu ise karar almayı önemsizleştirir ve alınmış belirli bir kararda girişimcinin rolünü analiz etmeyi imkansızlaştırır. İkinci neden ise, Avusturya iktisat okulunun girişimciyi aşırı derecede öznelci sunmasıdır.⁸⁸

Casson, girişimciyi kıt kaynakların koordinasyonu hakkında yargısal kararlar almada uzmanlaşmış birileri olarak tanımlar.⁸⁹ Casson bu tanımını desteklemek için beş argümana sahiptir:⁹⁰

- a) Girişimcilik, uzak sonuçlara varmakla ilgili belirli bireylerin karar vermesini mümkün kılan bir kişilik kalitesi olarak görünmektedir.
- b) Girişimcinin diğer insanlara göre daha bilgili veya en azından daha ilgili olması gerekir.
- c) Girişimci kişisel çıkar sağlamayla motive edildiği varsayılıyor.
- d) Başkaları yanlışken girişimci doğru olduğuna inanır. Dolayısıyla girişimciliğin esası, durumu(koşulu) algılamada bir farklılığa sahip olmaktır.
- e) Girişimci, kendisi ve diğer iş yapanlar arasındaki piyasalara ulaşmak için bir kurum yaratmak zorundadır.

Casson'a göre girişimci belirsizlik koşulları altında hem arzı hem de talebi koordine edebilen bir kişidir. Fakat talebi veya ihtiyaçları çok iyi

⁸⁵ ADAMAN Fikret ve Pat DEVINE, *age*, s: 337.

⁸⁶ PHILIPSEN Kristian, *age*, s: 5.

⁸⁷ RIPSAS Sven, *age*, s: 108.

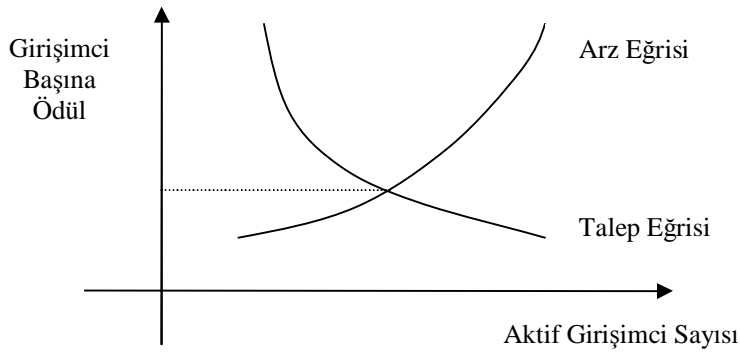
⁸⁸ CASSON Mark, *age*, s: 9.

⁸⁹ Mark CASSON, *age*, s: 20.

⁹⁰ PHILIPSEN Kristian, *age*, s: 6.

görmek kadar önemli olan diğer bir husus mevcut fırsatı işe dönüştürecek kaynaklara ulaşabilmektir. Casson, tüm girişimcilerin kaynaklara ulaşma yolunun ekonomik olarak açık olmasını savunur. Çünkü girişimci kendi kaynaklarına olduğu kadar çevresindeki dışsal kaynaklara da ulaşabilmeli ve onları da bir ölçüde kontrol etmelidir. Bu nokta aynı zamanda küreselleşmenin merkezindeki ana aksiyomlardan da birisidir. Bu anlamda girişimcilerin iç ve dış kaynaklara ulaşması ve onları kontrol etmeleri, girişimciliğin ekonomik teorilerine yapılan önemli bir katkıdır. Eğer bir toplum kendi girişimcileri tarafından bu kaynaklara ulaşamıyorsa o toplum için refah çok zor olacaktır. Çünkü başka bir ülkenin girişimcisi o kaynakları bir şekilde ele geçirecektir.⁹¹

Şekil 2: Girişimciliğin Arz ve Talebi

Kaynak: Seyfi TOP, age, s: 56.

Şekil 2’de girişimcilerin kaynaklara ulaşma yoluyla girişimcilikteki değişim ve girişimcilik dengesi görülmektedir. Girişimcilerin ekonomik kaynaklara (içsel ve dışsal kaynaklara) ulaşma biçimlerini arz eğrisi, girişimcilerin elde ettikleri kaynaklarla yarattıkları değerleri ve çabalarına karşılık olarak aldıkları ödüllerini ise talep eğrisi gösterir. Diğer bir ifadeyle arz girişimcilere sunulan bir dizi olumlu-olumsuz koşul, durum, çevre, altyapı, teşvik, sermaye, nitelikli eleman, teknoloji, bilgi gibi kaynakları ifade eder. Yani girişimciliği teşvik eden ya da sınırlayan veya engelleyen her türlü dışsal-içsel faktörleri ifade eder. Talep eğrisi ise bu kaynaklara hangi ölçüde harekete geçirebilen ve girişime başlayan girişimleri ve girişimcilerin yeteneklerini, becerilerini, algılamalarını, önsözlerini, bilgilerini, ustalıklarını ifade eder.⁹²

Baumol, girişimciliğin iktisat teorisinden uzaklaştığını iddia eden ilk iktisatçılardan biridir. Baumol, girişimciyi piyasaya yeni bir şey sunan kişi olarak görmektedir. Firma teorisi de dahil olmak üzere mikro iktisadın girişimciliği dışlayan bir model olduğunu söyleyen Baumol, girişimciliğin tanımlanmasının imkansız olduğunu ancak örneklerle açıklanabileceğini savunmaktadır. Baumol’a göre girişimcilik teorisi, girişimcinin kim olduğunu

⁹¹ TOP Seyfi, age, s: 55-56.

⁹² Seyfi TOP, age, s: 56.

veya girişimciliğin ne olduğunu açıklamaya çalışmaktan önce, girişimciliği destekleyenleri veya kurumsal yapıları araştırmalıdır.⁹³

Baumol'a göre girişimciler her zaman iyiliği düşünen ve toplumsal refahı arttırmayı hedefleyen bireyler değildir. Toplumdaki diğer bireyler gibi kendi çıkarları yönünde hareket ederler. Amaçları kar elde etmek, kazanç sağlamak ve toplumda diğerlerine göre daha iyi konumda olmaktır. Girişimsel faaliyetlerin sosyal refahı artırıcı etkisi olması veya olmaması girişimcilerin karar vermelerinde belirleyici bir faktör değildir. Baumol'a göre kar motivisi girişimsel davranışı şekillendirmektedir. Nerede kar fırsatları varsa girişimciler o alana yönelmektedir.

Baumol'a göre, girişimciliğin modern alternatifi rant arama faaliyetleridir. Girişimciler getirisi daha yüksek olduğu zaman, yüzlerini rant benzeri gelirlere çevirmektedirler. Burada girişimcileri kar arama ve rant arama arasında tercih yapmaya iten şey sosyal ve ekonomik kurumsal yapıdır. Bir başka ifadeyle sosyal ve ekonomik kurumsal yapı girişimciliğin verimli veya verimsiz alanları tercih etmesindeki belirleyici faktör durumundadır.⁹⁴

SONUÇ

Ekonomik kalkınmada girişimcinin rolü, ekonomik tarihin başlarından beri bilimsel ilhamın ve araştırmaların en önemli kaynaklarından biridir. Fakat girişimcilik ekonomik literatürde çok karmaşık ve son derece zor bir konudur. Çünkü hala ekonomik teoride, insan davranışlarını bütünleştirmek için ikna edici bir yaklaşım yoktur.

Fizyokrat düşünce, ekonomide tarımın baskın olduğu, Sanayi Devrimi'nin dünya ekonomisini tam olarak değiştirmedeği bir dönemde ortaya çıktığı için girişimcilikle ilgili düşüncelerinde çoğunlukla tarımsal girişimciyi vurgulamıştır.

Klasik iktisatçılar riski üstlenen, üretim faktörlerini birleştiren ve yenilik imkanını araştıran girişimci ile süreç içerisinde yatırım için sadece araç sağlayan kapitalist arasındaki ayrımı yeterli bir şekilde yapmamışlar ve sonuç olarak da girişimci ile kapitalisti özdeşleştirmişlerdir.

Neo-Klasik okulda ise girişimcilik, sadece üretim faktörlerini bir araya getirme fonksiyonu ve bireyin, geleceğin risklerine karşı korunma motifi ile sınırlı kalmıştır. Neo-Klasik model sahip olduğu üretim fonksiyonuyla, rasyonel tercihler ve tam bilgi mantığıyla birlikte, aktif girişimci için bir yer bırakmamıştır. Bu modelde firma kendi kendisini işletir ve geliştirir. Firmanın kendi kendine gelişmesi yüzünden ise girişimci gereksiz bir ekonomik aktör durumuna gelmiştir.

⁹³ Fuat OĞUZ, "Schumpeter'den Baumol'a Girişimcilik Anlayışı Üzerine", *Piyasa*, Cilt: 4, Sayı: 13, 2005, s: 150.

⁹⁴ Fuat OĞUZ, *age*, s: 150-152.

Girişimcilikle ilgili yukarıda bahsedilen bu üç temel yaklaşımın katkıları, piyasadaki bir arbitraj fırsatını yakalayabilen bir kişi olarak bir girişimci düşüncesini iletmektedir. Bu anlamda Schumpeter yenilik ve çok aktiflik yoluyla piyasadaki değişimleri ve dengesizliklerin yaratılmasında girişimcinin rolünü tanımlayan ilk iktisatçıdır. Schumpeter, girişimci ve inovasyon (yenilik) arasındaki mükemmel (benzersiz) ilişkiyi vurgulayarak daha önceki bir çok teorinin aksine ekonomik gelişme sürecinde girişimciye önemli bir rol yüklemiştir. Schumpeteryen girişimci, yaptığı yenilikler sayesinde ekonomiyi bir denge noktasından alıp daha iyi, daha yüksek bir denge noktasına taşıyan kişidir.

Knight'e göre girişimcinin ana misyonu, gelecekteki şartlar hakkında tam bilgiye sahip olmaksızın neyin yapılması gerektiğini ve nasıl yapılması gerektiğini karar vermektir. Knight'ın girişimcisi bütün belirsizliğe katlanarak toplumda birikime katkı sağlar.

Kirzner açısından girişimcilik bilginin eksik dağılımıdır. Kirzner, asimetrik bilginin varlığının piyasada dengesizliği oluşturmaya öncülük ettiğini vurgulamıştır. Bu anlamda iyi girişimcilik, yeteneklerine bağlı olarak bu anormalliklerle yeterince uğraşabilmektir. Kirzner, piyasa süreci içerisinde girişimciye çok önemli bir pozisyon vermiştir. Girişimciliği yeniliklerin bir sonucu olarak ve ekonomik dengesizlik tarafından sağlanan fırsatlardan istifade etmeye gücü yetmek olarak tanımlamıştır. Bu yüzden Schumpeteryen görüşü tam tersine çevirmiştir ve girişimciyi dengesizlik avantajını elde eden dengeleyici bir aktör olarak düşünmüştür

Mark Casson, özellikle Knight, Schumpeter ve Kirzner tarafından girişimci teorisine yapılan katkıları seçerek önemli bir sentez yapmak istemiştir. Casson, girişimciyi kıt kaynakların koordinasyonu hakkında yargısal kararlar almada uzmanlaşmış birileri olarak tanımlar. Diğer bir ifadeyle girişimci, belirsizlik koşulları altında hem arzı hem de talebi koordine edebilen bir kişidir.

Baumol, girişimciliğin iktisat teorisinden uzaklaştığını iddia eden ilk iktisatçılardan biridir. Baumol, girişimciyi piyasaya yeni bir şey sunan kişi olarak görmektedir. Firma teorisi de dahil olmak üzere mikro iktisadın girişimciliği dışlayan bir model olduğunu söyleyen Baumol, girişimciliğin tanımlanmasının imkansız olduğunu ancak örneklerle açıklanabileceğini savunmaktadır.

Sonuç olarak girişimcilikle ilgili bütün bu yaklaşımlar girişimciyi belirli karakteristik özellikleriyle incelemiş ve birbirinden kopuk olarak geliştirmişlerdir. Üstelik girişimcilik alanı çok disiplinli bir alan olduğu için, girişimciliği sadece ekonomik açıdan değil; işletme, psikoloji, sosyoloji, antropoloji ve coğrafya gibi birçok bilimlere de içine alacak bir şekilde ele almak gereklidir.

KAYNAKÇA

1. ADAMAN Fikret ve Pat DEVINE, “A Reconsideration of the Theory of Entrepreneurship: A Participatory Approach”, **Review of Political Economy**, Vol: 14, No: 3, 2002.
2. AIDIS Ruta, **Entrepreneurship and Economic Transition**, Tinbergen Institute Discussion Paper, Amsterdam, 2003.
3. ALADA A. Dinç, “İktisadi Düşünce Tarihinde Girişimcilik Kavramı Üzerine Notlar”, **İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, No: 23-24, Ekim 2000 – Mart 2001.
4. ANDERSEN Esben Sloth, “The Process of Creative Destruction: From Vision to Measurement and Evolutionary Exploration” **Industrial Dynamics, Innovation and Development**, DRUID Summer Conference 2004.
5. ANDERSEN Esben Sloth, Michael S. DAHL, Bengt-Ake LUNDVALL ve Toke REICHSTEIN, “Schumpeter’s Process of Creative Destruction and The Scandinavian Systems: A Tale of Two Effects”, **The DRUID Conference**, 18-20 June 2006.
6. ARIKAN, Semra, **Girişimcilik Temel Kavramlar ve Bazı Güncel Konular**, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2004.
7. BROUWER Maria, “Entrepreneurship and Uncertainty: Innovation and Competition Among The Many”, **Small Business Economics**, Vol: 15, Kluwer Academic Publishers, 2001.
8. BROUWER Maria T., “Weber, Schumpeter and Knight on Entrepreneurship and Economic Development”, **Journal of Evolutionary Economics**, Vol: 12, 2002.
9. CASSON Mark, **The Entrepreneur An Economic Theory**, Edward Elgar Publishing, Second Edition, Northampton, 2003.
10. ÇONKAR Kemalettin ve Berfu İLTER, “Ülke Kalkınmasında Girişimcilik ve Entelektüel Sermaye Boyutu”, **Türk Dünyaları Araştırması Sempozyumu**, Kırgızistan, 13-15 Haziran 2004.
11. DRUCKER Peter F., **Innovation and Entrepreneurship**, Butterworth Heinemann, London, 1995.
12. FORMAINI Robert L., “The Engine Of Capitalist Process: Entrepreneurs in Economic Theory”, **Economic and Financial Review**, Fourth Quarter 2001.
13. GRABEL Thomas, Andreas PYKA ve Horst HANUSCH, “An Evolutionary Approach To The Theory of Entrepreneurship”, **Industry and Innovation**, Vol: 10, No: 4, 2003.
14. HEBERT Robert F. ve Albert N. LINK, “The Entrepreneur As Innovator”, **Journal of Technology Transfer**, Springer Science, 2006.
15. HOSELITZ Bert F., “The Early History of Entrepreneurial Theory”, **In Essays in Economic Thought: Aristotle to Marshall**, Rand McNally, Chicago, 1962.
16. KIZILKAYA Ertuğrul, “Bir Büyük İktisatçının Metafizik Değer Yargılarına Bakışı: Joseph A. Schumpeter’in Vizyon Kavramı”, **Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt: 22, Sayı: 1, 2003.

17. KIZILKAYA Ertuğrul, "Joseph A. Schumpeter'in Girişimcilik Fikrine Dair Bir Not", **Akdeniz İİBF Dergisi**, Cilt: 10, 2005.
18. KNIGHT, Frank H., (1921), **Risk, Uncertainty, and Profit**, University of Chicago Pres, Chicago, 1985.
19. LANDSTRÖM Hans, **Pioneers In Entrepreneurship And Small Business Research**, Springer Science, 2005.
20. MONTANYE James A., "Entrepreneurship", **The Independent Review**, Vol: 10, No: 4, 2006.
21. MÜFTÜOĞLU Tamer ve Tülin DURUKAN, **Girişimcilik ve Kobiler**, Gazi Kitabevi, Ankara, 2004.
22. NIJKAMP Peter, "Entrepreneurship in a Modern Network Economy", **Regional Studies**, Vol: 37, No: 4, 2003.
23. O'FARRELL Patrich N., "Entrepreneurship and Regional Development: Some Conceptual Issues", **Regional Studies**, Vol: 20, No: 6, 1985.
24. OĞUZ Fuat, "Schumpeter'den Baumol'a Girişimcilik Anlayışı Üzerine", **Piyasa**, Cilt: 4, Sayı: 13, 2005.
25. OĞUZTÜRK Bekir Sami, **Bölgesel Kalkınmada Yenilikçiliğin Rolü ve Göller Bölgesi Üzerine Bir Uygulama**, T.C. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2003.
26. PHILIPSEN Kristan, "Entrepreneurship As Organizing" **DRUID Summer Conference**, Bornholm, 1998.
27. PRAAG C. Mirjam van, **Successful Entrepreneurship Confronting Economic Theory With Empirical Practice**, Edward Elgar, Northampton, USA, 2005.
28. RIPSAS Sven, "Towards An Interdisciplinary Theory Of Entrepreneurship", **Small Business Economics 10**, Kluwer Academic Publishers, 1998.
29. SCHUMPETER Joseph A., (1934), **The Theory of Economic Development**, Transaction Publishers, London, 1996.
30. SCIASCIA Salvatore ve Riccardo DE VITA, **The Development of Entrepreneurship Research**, Liuc Papers, n. 146, Serie Economia Aziendale 19, 2004.
31. SHANE Scott, "Prior Knowledge and the Discovery of Entrepreneurial Opportunities" **Organization Science**, Vol. 11, No. 4, 2000.
32. TE VELDE Robbin, "Schumpeter's Theory of Economic Development Revisited", **Innovation, Entrepreneurship and Culture The Interaction Between Tecnology**, Progress and Economic Growth, Edward Elgar Publishing, 2004.
33. TOP Seyfi, **Girişimcilik Keşif Süreci**, Beta Yayınları, İstanbul, 2006.
34. TOSUNOĞLU B. Tuğberk, **Girişimcilik ve Türkiye'nin Ekonomik Gelişme Sürecinde Girişimciliğin Yeri**, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Eskişehir, 2003.
35. WOOD J. Stuart, "The Development and Present State of The Theory of Entrepreneurship in Product and Asset Markets by Knight, Hayek, Schumpeter, Mises, Krizner, Shackle, and Lachmann", **Austrian Scholars Conference 2005**, March 19, 2005.